

תיקון בְּדוּקֵין שְׁבַעִין וְכוּ', והטעם שהם כשרים בדיעבד, הואיל והם כשרים לכתחילה בעופות (רש"י, ע"פ גמ' זבחים לה, ב), ולא דוקא דוקין שבעין, אלא גם שאר מומים שאינם חסרון אבר, כשרים בדיעבד בבהמה והואיל וכשרים לכתחילה בעופות (תוס' שם ד"ה אלא בת"י ראשון, אולם ראה רש"י מנחות עט, א ד"ה ברוקין ורש"י שם).

תיקון לְהוֹצִיא מִיָּד נְבִילָה, שאין בה טומאת נבילה (רש"י), ואף שגם קודם השחיטה כשהיא בחיים אין בה טומאת נבילה, מכל מקום השחיטה נחשבת כתיקון, והואיל ואם לא היה שוחט אותה, היתה מתה מאלה ונטמאת בטומאת נבילה (שפת אמת).

שְׁמוּצִיא מִיָּד אֲבָר מִן הַחֵי לֶבֶן נַח, שאם אכלו אינו נהרג (רש"י), אבל לישראל אסור לאוכלו גם לאחר שחיטה, כיון שאסור לו לאכול תקרובת עבודה זרה, ואיסור זה הוא רק בישראל ולא בבן נח (טורי אבן חגיגה יג, א ד"ה אין [הובאו דבריו בגליון הש"ס]). ויש מפרשים, שגם לגבי ישראל יש תיקון בכך שאינו אבר מן החי, שמדין אבר מן החי חייב אפילו אם אכל כזית של בשר גידין ועצמות [כמבואר בחולין קב, א], ולאחר השחיטה שהאיסור הוא רק משום תקרובת עבודה זרה, חייב רק אם אכל כזית בשר (רבנו חננאל; מאירי). והטעם שרש"י לא פירש כן, משום שלדעתו איסור תקרובת עבודה זרה הוא גם בפחות מכזית, כיון שהוא נלמד מהפסוק 'לא ידבק בידך מאומה מן החרם' (ראה רמב"ם ע"ז ז, ב, אולם ראה רעק"א ע"ז טז, ב), שלא נאמרה בו לשון אכילה אלא 'מאומה' (טורי אבן שם, וכן מבואר בחינות קיא, וראה פת"י סב, ב).

ולמסקנת הגמ' שהתיקון הוא בכך שמוציאו מידי אבר מן החי, גם שחיטה של קרבן שהוא בעל מום גמור [ולא רק דוקין שבעין] נחשבת תיקון, וחייבים עליה (רמב"ם שגגות ב, ג, ע"פ לחם משנה שם, אולם ראה צ"ח).

אֲשֶׁם שְׁנִיתָק לְרַעֲיָה. הקדמה: אדם שחטא והתחייב אשם והפריש בהמה לאשמו, ואחר כך מת או שנתכפר בבהמה אחרת, הלכה למשה מסיני היא שהאשם ירעה עד שיהיה בו מום, ויפדנו ויפלו דמיו לנדבה, ובתמורה (כ, ב) למדו מדרשה שנדבה זו היא עולות לקיץ המזבח [קרבנות שקריים על המזבח כשאין עליו קרבן אחר] (רש"י, ע"פ ח' הגר"ז זבחים ה, ב, וראה עוד ח' מון ר"ז הלוי פסולי המוקדשין ה, ח), ויש סוברים שמדאורייתא דינו ליקרב בעצמו לעולה, ורק מדרבנן גזרו שירעה עד שיהיה בו מום ויפדנו ויפלו דמיו לנדבה, שמא יקריבו אותו לעולה גם אם לא נתכפרו הבעלים בבהמה אחרת (תוס').

גִּזְרָה לְאַחַר כְּפָרָה אֲטוּ לִפְנֵי כְּפָרָה, ומכאן משמע שכל הדין של רעיה הוא רק גזירה מדרבנן, אבל מדאורייתא יכול להקריב את האשם עצמו לעולה (תוס' מנחות ד, א ד"ה אשם, וכן דעת התוס' כאן שדין רעיה הוא רק מדרבנן). ויש סוברים, שהסוגיות חלוקות בזה, הגמ' כאן סוברת שרעיה היא רק מדרבנן, אבל בזבחים (ה, א) ובמנחות (ד, א) מוכח, שרעיה היא מדאורייתא ונלמדת מפסוק (רמב"ן ור"ן שבוועות יב, א ד"ה ואמאי).

הַגִּזְרָה לְאַחַר כְּפָרָה אֲטוּלִפְנֵי כְּפָרָה, אף שמקריבה לעצמו, ומוכח שגוזרים אחר כפרה אטו לפני כפרה (רש"י), ומשמע שהראיה היא רק מרבי יהושע שסובר שמקריבה לעצמו, כיון שלדעת רבנן אין ראיה שגוזרים, שיתכן שמה אסור להקריב אותו עצמו לעולה הוא משום שקרבן יחיד אינו יכול להשתנות ולהיות קרבן ציבור, אבל לרבי יהושע שסובר ששניהם קרבן יחיד הם, בהכרח שרק משום גזירה אסור להקריבו לעולה (רש"י, וראה עוד מהרש"א על תוס' ד"ה אשם).

עֲבֹדַת מִתְּנֶה אֶתָּן אֶת כְּהֻנָּתְכֶם, מתנות כהונה שנתתי לכם, הרי הן כעבודה (רש"י), ודין זה נאמר רק באכילת תרומה, שהכהן מקיים מצוה באכילתה, אבל פדיון הבן אינו כעבודה, שלא מצינו שהכהן מקיים מצוה בפדיון, ואם נודע שהוא חלל, צריך להחזיר את הכסף שקיבל עבור הפדיון (באר יצחק י"ד, כה, וכע"ז בתומים לה, א). ויש שמסתפקים שמה גם לגבי פדיון הבן הוא נחשב ככהן עד שנודע שהוא חלל, ואינו צריך להחזיר את הכסף שקיבל (יד אליהו לו; מהר"ש שנגיל ג כקכ, וראה שם ל).

שָׁחֲטוּ שְׁלָא לְאוֹכְלֵיו, פְּשִׁיטָא וְכוּ', וקושיית הגמ' אינה רק על שלא לאוכליו, אלא גם על שאר הפסולים הכתובים במשנה – שלא למנויין, ערלים וטמאים – שגם בהם הפסח פסול (רבנו חננאל).

לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר מִקְלָקֶלֶת חֲבֻבָּה פְטוֹר וְכוּ'. הקדמה: במלאכות שבת הדין הוא ש'כל המקלקלים פטורים' (משנה שבת קה, ב), כיון שבשבת 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ומקלקל מלאכת שטות היא (ח' ה"ר"ן שם קו, א ד"ה מתני', וכע"ז ברש"י שם לא, ב ד"ה לעולם), אמנם לגבי מלאכות 'חובל' ו'מבעיר' נחלקו תנאים (שם קו, א), רבי יהודה סובר שגם בהם מקלקל פטור, ורבי שמעון סובר שבמלאכות אלו גם מקלקל חייב (ראה שם את הטעמים לכך), ונחלקו בגמ' שבת (שם) האם חייב גם בקלקול גמור, או שצריך תיקון קצת (תוס' שם ד"ה חוץ, תוס' כאן, אולם ראה תוס' שם בשם רבינו שמואל ורמב"ן שם ד"ה ואי).

ושאלת הגמ' כאן 'מה תיקן', אינה לרבי יהודה שסובר שמקלקל בחבורה [חובל] פטור, כיון שמשנתנו שמחייבת חטאת גם כשהתכוון לשחוט פסח והתברר שזה קרבן אחר, בהכרח אינה כרבי יהודה, שהרי לדעתו שמקלקל בחבורה פטור, גם מתעסק בחבורה פטור (כמבואר בגמ' כריתות יט, א), ובהכרח ששאלת הגמ' היא לרבי שמעון שסובר שמקלקל בחבורה חייב [והוא הדין מתעסק], לפי המאן דאמר שצריך קצת תיקון [אבל למאן דאמר שלא צריך תיקון כלל, חייב על שחיטה זו אפילו שאין בה תיקון] (תוס', אולם ראה רמב"ן שבת שם ד"ה ווא, שמבאר את הגמ' כאן לדעת רבי יהודה).

ואף לפי הבנת הגמ' כעת שאין בשחיטה זו שום תיקון, אינה נחשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה [שנעשית לצורך אחר מהצורך שלשמו נעשיתה במשכן] (תוס' שבת צד, א ד"ה רבי, אולם ראה רש"י שם צג, ב ד"ה ור' שמעון), שפטור עליה לדעת רבי שמעון, כיון שלפי דעתו של השוחט הקרבן כשר והשחיטה מתירה אותו באכילה, ודי בכך להחשיבה כמלאכה הצריכה לגופה (שפת אמת, ע"פ תוס' שבת קו, א ד"ה בחובל, ותוס' כאן את תירצו כן).

שָׁחֲטוּ שְׁלָא לְאוֹכְלֵיו חֵיִיב מֵה תִּיקָן, והטעם שלא שאלו כן על הרישא של המשנה, 'שחטו שלא לשמו מה תיקן', כיון שברישא ששחט פסח לשם שלמים תיקן שאינו נעשה 'נותר' בבוקר יום ט"ו כקרבן פסח, אלא רק לאחר שני ימים ולילה כקרבן שלמים (מהרש"א, וראה צ"ח וחכם צבי קנט, שתמהו על דבריו). ויש מפרשים שקושיית הגמ' היא גם על שחטו שלא לשמו (גירסת רבנו חננאל בגמ', וראה רמב"ן חולין ה, א ד"ה מותר).

תִּיקָן אִם יֵעָלוּ לֹא יִרְדּוּ, ואף שלכתחילה אסור להקטירים על המזבח, מכל מקום נחשב תיקון והואיל ואם יעלו לא ירדו, ומכאן מוכח שגם תיקון שאינו מועיל במצב זה, אם מועיל למצב אחר נחשב תיקון (באר יצחק [לרבי יצחק אלתן פסקטור] א"ח יט). ויש שסובר, שכאן נחשב תיקון גמור, כיון שכבר עתה חל על הקרבן דין זה שנעשה 'ראוי למזבח' לענין שאם עלה לא ירד, אבל תיקון שאינו מועיל במצב זה, אינו נחשב תיקון (צמח דוד [לרבי דוד רפפורט] קסה, ג).